

Nr 544

Av herrar **Regnéll** och **Braconier**, om förhöjt anslag till stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

Anslaget till stipendier för högre vetenskapliga studier vid universiteten, karolinska institutet och Stockholms högskola föreslås i årets statsverksproposition förbli oförändrat. Detta innebär att den ökning av antalet licentiand- och doktorandstipendier, som föreslagits av universitetskanslern, fullständigt uteblir.

I direktiven till 1955 års universitetsutredning har departementschefen kraftigt betonat forskarrekruteringens och forskarutbildningens problem. Den diskussion som har förekommit i hithörande frågor har tydligt givit vid handen att man allmänt betraktar det som en av utredningens viktigaste uppgifter att föreslå åtgärder som innebär en säkrare garanti för att framstående forskarbegåvningar tillvaratas.

Det kan emellertid inte anstå med sådana åtgärder; de måste, om inte allvarlig skada skall uppstå, sättas in omedelbart. Om behovet av en vidgad och fördjupad forskarinsats torde över huvud taget full enighet råda. Men det bör också framhållas, att bland dem som bedriver högre vetenskapliga studier måste rekryteras akademiska lärare på alla olika nivåer. Den allt kraftigare tillströmningen av studerande till universitet och högskolor ställer växande anspråk på lärarkaderns storlek. En väsentlig utbyggnad av universitetens och högskolornas personalresurser måste bli ett resultat av universitetsutredningens arbete. Om inte långt i förväg åtgärder har vidtagits för att säkra tillgången på kompetenta personer, kommer emellertid denna utbyggnad att omöjliggöras eller i varje fall att ske på bekostnad av andra viktiga rekryteringsbehov i ett samhälle, som även i övrigt på många områden kräver vetenskapligt högkvalificerad arbetskraft. En ökning av antalet stipendier för högre vetenskapliga studier är den närmast till hands liggande åtgärden för att förebygga en sådan utveckling.

Förutom att antalet stipendier sålunda måste svara mot behovet av personer med ifrågasvarande högre utbildning, bör hänsyn också tagas till antalet presumtiva sökande, d. v. s. till antalet behörighetsgivande examina. Om antalet stipendier förblir oförändrat medan antalet preliminärexamina stiger, innebär detta att konkurrensen om stipendierna blir hårdare och att därigenom ett ökat antal forskarbegåvningar blir utan möjlighet att erhålla stipendium. De senaste årens oavbrutna uppgång av antalet studerande

har helt naturligt lett till en ökning av antalet avlagda lägre examina. Denna tendens kommer under de närmaste åren att bli än mer markerad.

Antalet sökande till licentiand- och doktorandstipendier utgör *ett* mått på behovet av sådana stipendier. Det måste då, såsom ofta påpekats, framhållas att många kvalificerade sökande erfarenhetsmässigt avstår från att söka stipendium i vetenskap om den begränsade tillgången; särskilt i mindre ämnen, som brukar kunna tillgodoses endast med enstaka stipendier per år, kan de studerande lätt bedöma sina utsikter att komma i fråga i en aktuell konkurrens. De siffror som anger ansökningsfrekvensen får alltså betraktas som ett rent minimimått på stipendiebehovet.

Trots att sålunda antalet sökande till stipendierna inte kan beräknas ange hela antalet aspiranter visar siffrorna från stipendiefördelningen läsåret 1955—1956 en avsevärd disproportion mellan antalet sökande och antalet tillgängliga stipendier. Vid universiteten och Stockholms högskola söktes 144 licentiandstipendier av 285 personer, 188 doktorandstipendier av 237 personer. Med hänsyn till den i stort sett automatiska prolongationen kommer nytillkommande sökande i ett ännu mycket ogynnsammare läge än dessa relationstal anger. I vissa fall var disproportionen särskilt påfallande. Till 10 naturvetenskapliga licentiandstipendier vid Uppsala universitet fanns det sålunda 30 sökande; i Lund och Stockholm söktes lika många stipendier av denna typ av 20 resp. 19 personer. De 30 naturvetenskapliga doktorandstipendierna söktes av 44 personer. På de humanistiska studiernas område, där relationerna är ungefär lika ogynnsamma, finns det dessutom inte, såsom i viss utsträckning gäller för naturvetare, för forskning avsedda assistent- och amanuensbefattningar.

Vad här anförts torde visa, att nuvarande tillgång på stipendier för högre vetenskapliga studier är klart otillräcklig i förhållande till behovet. Här ligger risk för misshushållning med forskarbegåvningar som vi inte har råd att underlåta att taga vara på. Oförändrat anslag under det kommande budgetåret innebär att situationen förvärras. Ett bifall till universitetskanslerns äskande framstår därför som nödvändigt.

Under återopande av vad ovan anförts hemställer vi sålunda,

att riksdagen måtte till *Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier* för budgetåret 1956/57 anvisa ett med 240 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 1 920 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1956

G. Regnéll

Jean Braconier